

บทที่ 5 ชุมชนชายขอบ

บทคัดย่อ

ชาติพันธุ์และความเป็นชายขอบนั้นเป็นกระบวนการสร้างพรมแดนของอัตลักษณ์ร่วมประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นเองตามลำพัง แต่พัฒนาขึ้นภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม บ่อยครั้งที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวถูกจัดให้ปฏิสัมพันธ์กันแบบคู่ตรงข้าม โดยที่ฝ่ายหนึ่งครอบงำอีกฝ่ายหนึ่ง ในระบบความสัมพันธ์แบบทวิลักษณ์ การขีดเส้นพรมแดนของอัตลักษณ์ร่วม ไม่เพียงแต่เป็นการรวมเอา พวกที่เหมือนกันเข้าด้วยกันเท่านั้น หากยังเป็นการพยายามเปลี่ยนอัตลักษณ์ชายขอบที่แตกต่างให้เหมือน กับคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ตลอดจนเบียดขับอัตลักษณ์ที่แตกต่างไม่ยอมเปลี่ยนแปลงออกไปในแง่ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบจึงไม่ใช่กระบวนการทางสังคมหรือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากเป็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งคนกลุ่มใหญ่ในสังคมมีอำนาจเหนือกว่า กำหนดสร้าง ติความ และใช้สิ่งที่เรียกว่าอัตลักษณ์ร่วมในฐานะที่เป็นอัตลักษณ์ของคนส่วนใหญ่และ จัดกลุ่มสิ่งที่ไม่เหมือนให้เป็นอัตลักษณ์ชายขอบที่ถูกทำให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่มีความเป็นสิ่งที่สร้างปัญหา ในบทความนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงความเป็นชายขอบของชาวไทยเชื้อสายมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากสังคมเมือง และกระบวนการที่ก่อให้เกิดความเป็นชาติพันธุ์ ภายใต้ความสัมพันธ์กับ ศาสนา และวัฒนธรรมที่ถูกนำมาเป็นข้ออ้างและเงื่อนไขทำให้เกิดความขัดแย้ง เนื่องจากชาวไทยเชื้อสาย มลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ทั้งชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมซึ่งสิ่งเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากอัตลักษณ์ที่แตกต่างและไม่ยอมเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นวิถี การดำรงชีวิตของชาวไทยเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จะต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

บทนำ

คนชายขอบเป็นกลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่ห่างไกล จากศูนย์กลาง ทั้งในทางภูมิศาสตร์และสังคม วัฒนธรรม “คนชายขอบ” มักจะเป็นกลุ่มคนที่ถูก กีดกันและเอารัดเอาเปรียบจากคนกลุ่มใหญ่ในทาง สังคมและกลายเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคม วัฒนธรรมประจำกลุ่มจึงเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ไม่ได้ รับการยอมรับ หรือได้รับการเลือกปฏิบัติจากชนก

แนวคิดเรื่องชนกลุ่มน้อยที่ทำให้เกิด กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบสะท้อนความ สัมพันธ์ทางอำนาจ ระหว่างกลุ่มชนผู้มีอำนาจ ที่สถาปนาตนเองขึ้นเป็นชนกลุ่มใหญ่ (dominant group) กับกลุ่มชนที่ด้อยอำนาจ กว่า (Subordinate group) ที่ถูกเรียกโดยชนกลุ่มแรกว่าชนกลุ่มน้อย ภายใต้กระบวนการสร้างความเป็นชาติ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546) เครื่องมือสำคัญที่รัฐชาติ ใช้ในการควบคุมพลเมืองของตนคือการสร้าง พรหมแดนและการสร้างช่วงชั้นที่ไม่เท่ากันทาง ชาติพันธุ์ที่เรียกว่า “โครงการสร้างความศิวิไลซ์” โดยชน ศูนย์กลางมีปฏิสัมพันธ์กับคนชายขอบบน ฐานความคิดที่ว่าอารยธรรมของชนศูนย์กลางดีกว่า และ เหนือกว่าวัฒนธรรมของคนชายขอบจึงถือเป็น หน้าทีของรัฐและชนศูนย์กลางในการเข้าไปทำ หน้าที ยกระดับวัฒนธรรมของคนชายขอบให้สูงขึ้น และเปลี่ยนมายอมรับอารยธรรมแบบศูนย์กลาง โดยมีความ เชื่อว่าเป็นการช่วยให้คนชายขอบมีชีวิต ทดชน (Harrell, 1995)

ในบทความนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงความเป็น ชายขอบของชาวไทยเชื้อสายมลายูในสามจังหวัด ชายแดน ภาคใต้ ซึ่งจัดเป็นชนกลุ่มน้อยท้องถิ่น ดั้งเดิม เป็นกลุ่มชนที่ยังคงลักษณะประเพณี วัฒนธรรมตั้งแต่ดั้งเดิม มี สภาพสังคมและ วัฒนธรรมแตกต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคม เช่น การนับถือศาสนา การแต่งกาย การใช้ ภาษา พุด ขนบธรรมเนียม ประเพณี และเคยมีอิสระในเขตการปกครองของประเทศสามารวมกันภายใต้ หรืออาณาจักรเดียวกัน จำได้ถึงเรื่องนี้มาก่อนหรือเปล่าเมื่อกลุ่มชนได้ลงใช้ที่ที่สร้างขึ้นเองเป็นชนกลุ่ม ใหญ่ภายใต้ระบบสร้างชาติโดยการอ้างอิง

แนวคิดเรื่องชาตินิยมซึ่งเป็นกระบวนการในการ สร้างอุดมการณ์ให้เกิดการหวงแหนและสำนึกในการรัก ชาติแบบเน้นชาติพันธุ์ โดยพยายามผลักดัน วัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ให้เป็นวัฒนธรรมหลัก แห แห่งชาติซึ่งเป็นหน้าทีของรัฐในการเข้าไปทำหน้าที ยกระดับวัฒนธรรมของคนชายขอบให้เปลี่ยนมา ยอมรับวัฒนธรรมแบบศูนย์กลาง คนชายขอบกลุ่มนี้ ขาดอำนาจการต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดเครื่องมือ ที่ เข้าถึงอำนาจ และถูกกีดกันออกจากระบบการ ต่อรองอำนาจและ การจัดสรรทรัพยากรในสังคม

เนื้อหา

คนชายขอบ (คนชายขอบ) คือกลุ่มคนที่อาศัยอยู่กึ่งกลางหรือห่างไกลจากศูนย์กลางขอบเขตภูมิศาสตร์และ วัฒนธรรมทางสังคมในภูมิศาสตร์ ปล่อยทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ มิตรภาพ และ สังคมกลุ่มภูเขาไฟ การ ประกอบหรือชุมชนอาชีพของชุมชนชายฝั่งทะเล การแก่งแย่งแข่งขันกันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรอย่างถูกจำกัด

ถูกกีดกันและเอารัดเอาผลประโยชน์จากคนกลุ่มใหญ่ซึ่งในที่ดิน หรือเขตปกครองนั้นมาก่อน (นภาพร อติวานิชยพงศ์, 2552) ในที่ซึ่งต้องการให้ “คนชายขอบ” จำกลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่ต้องการวัฒนธรรมประจำกลุ่มใหม่ ได้รับการฝึกฝนให้เลิกปฏิบัติจากคนอื่น ๆ ในสตรีมวัฒนธรรมหลัก การเรียนรู้และการต่อสู้เพื่อล้มหรือปล่อยให้อยู่ในสถานะแวดล้อม ชายหนุ่มขอบ

ความหมายของคนชายขอบ “คนชายขอบ” (Marginal people) เป็นกลุ่มคนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลาง ทั้งในทางภูมิศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ในทางภูมิศาสตร์ “คนชายขอบ” มักเป็นกลุ่มคนที่ต้องเคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนา เดิมด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและการเมือง เพราะฉะนั้นการตั้งถิ่นฐานใหม่ หรือวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้จึงต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างจำกัดในพื้นที่ใหม่ ทั้งยังถูกกีดกัน ถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนกลุ่มใหญ่ซึ่งอาศัยอยู่ใน ดินแดนหรือเขตภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน นอกจากนี้ คนชายขอบทางภูมิศาสตร์ยังหมายรวมถึง คนที่อยู่ชายขอบพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งโดยไม่ได้เคลื่อนย้ายจากถิ่นฐานเดิม ในทางสังคมและวัฒนธรรม “คนชายขอบ” เป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมใหญ่ วัฒนธรรมประจำกลุ่มจึงเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือได้รับเลือกปฏิบัติ จากผู้คนในกระแสวัฒนธรรมหลัก การเรียนรู้การปรับตัวและการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อ เอาตัวรอดหรือมีชีวิตอยู่ภายใต้สภาพการณ์ดังกล่าวจึงเป็นสาระสำคัญของวิถีชีวิต ประชากรที่อาศัยอยู่ในวัฒนธรรมชายขอบ (สุริชัย หวันแก้ว, 2546 : 13)

นอกจากนี้ความเป็นคนชายขอบทางสังคมจะเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ซับซ้อน ซึ่งมักผลักดันให้คนส่วนหนึ่งที่ไร้อำนาจจนตกไปอยู่ชายขอบของสังคม แม้จะมีชีวิต อยู่ตรงศูนย์กลางของพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์ก็ตาม ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีหมายรวมถึง กระบวนการลดทอนความเป็นมนุษย์ ด้วยความพยายามทำให้คนกลายเป็นสิ่งของบางอย่างที่ตายตัว เช่น การทำให้กลายเป็นสินค้า และการตีค่า ให้มีลักษณะอย่างไร อย่างหนึ่งในแง่ลบ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549 : 4 - 5) กล่าวโดยสรุป “คนชายขอบ” เป็นบุคคลหรือกลุ่มคนส่วนน้อยที่ไม่ได้รับ การยอมรับให้รวมเข้าเป็นพวกเดียวกับคนในกระแสวัฒนธรรมหลัก เป็นบุคคลหรือ คนส่วนน้อยที่สังคมมาเป็นไม่รู้ ไม่สนใจ ไม่ให้ความสำคัญ จึงไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับ สิทธิพื้นฐานและไม่สามารถเข้าถึงความเป็นธรรมที่รัฐจัดสรรให้ นอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มคน ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ด้วยการตีค่าตีตราและถูกทำให้เป็น สินค้า หรือถูกกำหนดความหมายโดยสังคมซึ่งทำให้เขาเหล่านั้นตกเป็นเบี้ยล่าง ต้องสูญเสีย ตัวตนและไม่มีพื้นที่อยู่ในสังคม ความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายถึง ความมีคุณค่าในตัวตน ซึ่งคุณค่าของความ เป็นคนไม่ได้ขึ้นอยู่กับถิ่นกำเนิด เพศ อายุ สติปัญญา เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษาหรือ ฐานะทางสังคม เพราะทุกคนที่เกิดมาไม่ว่าจะเป็นใครอยู่ในสถานะใดต่างมีคุณค่าเท่าเทียมกัน จึงต้องปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค และการปฏิบัติต่อกันของผู้คนในสังคมอย่างเสมอภาค ถือได้ว่าเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

กระบวนการสร้างคนชายขอบกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลถูกขัดขวางการดำเนินโหดเพื่อเข้าถึงการได้รับตำแหน่งที่มีความสำคัญและอย่าลืมเรียกคืนตัวอย่างอำนาจ ตัวอย่างใด ๆ เช่น ประเทศกำลังพัฒนาซอฟต์แวร์ที่ประสบความสำเร็จนั้น ออกจากชีวิตทางเศรษฐกิจไป มาถึงขั้นตอนการลดปริมาณการผลิตด้านอื่นๆ เช่น การลงทำการผลิตพืชอาหารหลักไปโดยปริยาย ซึ่งคนจนทั้งในเมืองและมองข้ามสังคมเพื่อไม่ให้ถูกกีดกันให้ออกไปอยู่ขอบนอกหรือขอบชายขอบของสิ่งที่มิให้ เมื่อมาถึงจุดนี้แล้วสิ่งเหล่านี้ตกอยู่ในภาวะของความสมบูรณ์ของกิจกรรมอย่างที่สุด (Andersson, 2003) กระบวนการของมนุษย์ชายขอบนั้นอาจจะเกิดขึ้น 2 แหล่งที่ตรงข้ามกันในบ้านหลังแรก แต่ก่อนถูกขัดขวางและถูกลดอำนาจทำให้แปลกแยกจากสังคม ถูกตีกลายเป็นชายขอบที่มาก่อนหน้านั้นมีคนลืม แต่พวกเขาก็ยังพยายามแยกตัวบุคคลออกมา ละเว้นจากสังคมเพื่อให้เห็นลูก้าของพวกเขาเองด้วย แต่ในทางกลับกัน สามียอบที่เกิดขึ้นจากการถูกดึงเข้าร่วมกระบวนการจนเคยได้รับชายขอบในการเรียนรู้ด้วยกฎหมาย เช่น กรณีกลุ่มผู้มีอาการต่างๆ ในสังคมไทยถูกดึงให้เข้าสู่ขั้นตอนการทำซอฟต์แวร์อยู่เสมอ และการท่องเที่ยว

ดังนั้นกระบวนการจึงกลายเป็นชายขอบดังนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะถูกกีดกันด้านเดียว แต่เกิดจากกระบวนการทั้ง 2 ด้าน ทั้งด้านที่ถูกยกและด้านที่ถูกกีดกันไม่สามารถเป็นชายขอบได้ในกรณีที่มีประเด็นสำคัญคือเงื่อนไขและสาเหตุที่ต้องการ ทำให้กระบวนการตรงข้ามกันนั้นก่อให้เกิดผลอย่างเดียวกันซึ่งรวมถึงการแลกเปลี่ยน 3 เคาเตอร์กัน ในแคชแรกชุมชนสำหรับกระแสข้อมูลของรัฐบาล ซึ่งสร้างให้ทุกคนที่จะเห็นชุมชนต่างๆ ไทยตระกูลมลายูกลายเป็นไทย” ส่วนรัฐชาติก็เน้นที่บางที่สร้างกระแสของการกีดกันชุมชนต่างๆ ออกจากการเรียกคืนทรัพยากรเพื่อลืมนี่ 2 นั้น ชุมชนจะขอให้กระแสของทุนนิยม และโลกาภิวัตน์จนลืมนึกถึงพื้นที่ ยืนหยัดซึ่งมักจะกล่าวถึงชุมชน โดยให้กลุ่มคนเหล่านั้นทำหน้าที่แทนชุมชนและสิ่งที่ต้องทำ แต่ที่ต้องทำในกระแสที่เชื่อมรากลอกของทุนนิยม ชุมชนนิยม และกระแสแห่งมาภิวัตน์ เสียพื้นที่ของความเป็นมนุษย์ และสุดท้ายจะมอบให้กับแต่ละกลุ่มต่างๆ ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน ซึ่งจะเกี่ยวข้องการก่อตัวก่อนตัวตน

ดังนั้นการเป็นชายขอบจึงไม่ได้หมายความว่า เกิดขึ้นเฉพาะในบริเวณชายขอบเท่านั้น ความเป็น ชายขอบเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกหนทุกแห่ง เมื่อมีการ กีดกันพื้นที่ในรูปของการสร้างพรมแดนขึ้นมา ปิดกั้นผู้คนบางกลุ่ม

แต่ความเข้าใจทั่วไปมักจะมองคนชาย ขอบว่า เป็นเพียงวัฒนธรรมกลุ่มย่อยหรือกลุ่ม บ บ ชาติพันธุ์ขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะมองเห็นได้ง่าย และ คนทั่วไปอาจยังติดอยู่กับความคิดแบบเหยียดสีผิว และเชื้อชาติอยู่ การ

ใช้มิติทางชาติพันธุ์จึงเป็นวิธี ที่ง่ายที่สุด รวมทั้งทางการเมืองก็ง่ายที่สุดด้วย เช่น กรณีชาวไทยเชื้อสายมลายู ในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ก็ถูกป้ายสีว่าไม่ใช่คนไทย ซึ่งคนที่ไม่เข้าใจ เรื่องเหล่านี้มีจำนวนมาก ดังนั้น ความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity) ยังต้องเป็นประเด็นสำคัญ ในการเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจกับความ หลากหลายทาง วัฒนธรรม

ชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์

ในอดีตหากกล่าวถึง “คนชายขอบ (marginal people) ซึ่งหมายถึง คนที่อยู่ห่างไกล จากสังคม มักหมายถึงผู้ที่ ไม่ได้รับการดูแลไม่ได้รับ บริการหรือความคุ้มครองจากรัฐอย่างที่คนอื่นๆ ได้รับ คนชายขอบต่างจากคน หลังเขาตรงที่คนหลังเขา เน้นการไม่รับรู้ข่าวสาร จึงกลายเป็นคนที่ไม่ทัน สังคม ไม่ทันโลก แต่คนชายขอบ เน้นคนที่มีอิสระ มีพฤติกรรม ความคิด หรือวัฒนธรรมของตนเอง และพยายามให้สังคมยอมรับกลุ่มของ ตนเอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550)

จากความหมายข้างต้นก็คือนิยามของ “ชนกลุ่มน้อย” (minority group) หมายถึง กลุ่มคน ซึ่งกำหนดโดย ขนาดหรือส่วนของประชากรว่ามี จำนวนน้อยกว่าประชากรส่วนใหญ่ กล่าวคือเป็น ชนกลุ่มน้อย ซึ่งมี แบบอย่างวัฒนธรรมย่อยอยู่ ภายในสังคมใหญ่ ชนกลุ่มน้อยต่างๆ มีเอกลักษณ์ หรือพันธะผูกพันด้วยเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา หรือ ลักษณะอื่นๆ ทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดเจนว่าต่างไป จากชนกลุ่มใหญ่ของสังคม และ ได้รับการปฏิบัติ ไม่เท่าเทียมกับชนกลุ่มใหญ่ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2521) กลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยใน ประเทศไทย เกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลไทยไม่ยอมรับว่าประเทศไทยมีชนเผ่าพื้นเมืองจึงเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ (นอกเหนือ จากคนไทย) ว่า “ชนกลุ่มน้อย” โดยในความหมาย ของรัฐ คือ ชนเผ่าหรือคนต่างชาติพันธุ์ที่ อาศัยรวม กันกับชนเผ่าอื่นที่มีจำนวนมากกว่า “ไม่ใช่/ไม่เป็น คน ไทย” ตามกฎหมาย เป็นคนที่อพยพมาจาก ประเทศอื่นที่ไม่ใช่คนไทยดั้งเดิม ไม่ได้มีสัญชาติไทย เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยชั่วคราว หรือมี จำนวน น้อยเมื่อเทียบกับชนกลุ่มใหญ่ของประเทศไทย เป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างจากชนกลุ่มใหญ่ในด้าน เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี อุดมการณ์ทางการเมือง สภาพทาง ภูมิศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐาน

ในยุคสมัยของการกำเนิดรัฐชาติ เมื่อมีการใช้หลักดินแดนกำหนดเส้นพรมแดนระหว่าง ประเทศเป็นเกณฑ์ แต่ในความเป็นจริงแล้วการ ติดต่อกันทางสังคมระหว่างเส้นพรมแดนนี้ไม่สามารถ แยกผู้คนขาดจากกันได้ อย่างชัดเจนในบริเวณ ตะเข็บชายแดนจึงมีการเดินทางไปมาหาสู่กันอย่าง เป็นเสรี และห่างไกลต่อการบังคับ ใช้กฎเกณฑ์ ต่างๆ ของรัฐ ด้วยความที่รัฐใช้กรอบคิด “พวกเขา พวกเรา” จำแนกคนที่ผิดแผกแตกต่างไปจาก บรรทัดฐานของสังคม และอยู่ไกลความเจริญหรือ ศูนย์กลาง มาเป็นกรอบในการเมืองปกครอง คนในประเทศ ด้วยทัศนคติที่ว่าหากคนกลุ่มนี้ มีจำนวนมากและมีอำนาจในการเมืองหรือ เศรษฐกิจแล้ว อาจมีผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจ รูปแบบการปกครอง รวมทั้งเสถียรภาพและการ พัฒนาของประเทศได้ จึงเป็นที่มาให้รัฐได้กำหนด แนวนโยบายผสมกลมกลืน (assimilation) นโยบาย การปราบปรามและควบคุม นโยบายแบ่งแยกและ ปกครองในการปกครองดูแลคนกลุ่มน้อยโดยรัฐมี แนวนโยบายที่แบ่งออกเป็น 2 วิธี คิดหลัก คือพิจารณาคนกลุ่มน้อยว่าเป็น “คนใน” คือนับรวมเข้า เป็นพลเมืองของรัฐ (inclusion) หรือมองว่าเป็น “คนนอก” คือ มิใช่ชนของรัฐ (exclusion) กล่าวคือ เป็นการปกครองแบบกลมกลืนหรือแบ่งแยก (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2550) ทำให้รัฐชาติใน ยุคสมัยหนึ่งพยายามหลอมละลายความแตกต่าง ด้วยนโยบาย เชื้อชาติเดียวประเทศเดียว (one race one nation) ซึ่งในปัจจุบันยังมีอีกหลายกลุ่ม ชาติพันธุ์ที่ยังคงมีปัญหา สถานะบุคคลตาม กฎหมายไทยหลายกลุ่มยังคงสามารถอ้างไว้ซึ่ง อัตลักษณ์ของตนเองได้ และอีกหลาย กลุ่มถูกรัฐ ผนวกและกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ของตนเองและยอมรับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ รัฐไทยโดยดี โดยไม่ถูกรัฐนิยามให้เป็น “คนชายขอบ” ในสังคมไทย

กล่าวโดยสรุป “คนชายขอบ” เป็นบุคคลหรือกลุ่มคนส่วนน้อยที่ไม่ได้รับ การยอมรับให้รวมเข้าเป็นพวก เดียวกับคนในกระแสวัฒนธรรมหลัก เป็นบุคคลหรือ คนส่วนน้อยที่สังคมทำเป็นไม่รู้ไม่สนใจ ไม่ให้ความสำคัญ จึงไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับ สิทธิพื้นฐานและไม่สามารถเข้าถึงความเป็นธรรมที่รัฐจัดสรรให้ นอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มคน ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ด้วยการตีป้ายตีตราและถูกทำให้เป็น ลินค่า หรือถูกกำหนดความหมายโดยสังคมซึ่งทำให้เขาเหล่านั้นตกเป็นเบี้ยล่าง ต้องสูญเสีย ตัวตน และไม่มีพื้นที่อยู่ในสังคม

ความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายถึง ความมีคุณค่าในตัวคน ซึ่งคุณค่าของความ เป็นคนไม่ได้ขึ้นอยู่กับถิ่น กำเนิด เพศ อายุ สติปัญญา เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษาหรือ ฐานะทางสังคม เพราะทุกคนที่เกิดมาไม่ว่าจะเป็น

ใครอยู่ในสถานะใดต่างมีคุณค่าเท่าเทียมกัน จึงต้องปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค และการปฏิบัติต่อกันของ
ผู้คนในสังคมอย่างเสมอภาค ถือได้ว่าเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ขอบเขตข้อมูลการศึกษา

ข้อมูลเรื่องสั้นที่เลือกมาวิเคราะห์ประเด็นการศึกษาเรื่อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนชายขอบฯ” คือ
เรื่องสั้นที่เขียนและตีพิมพ์ในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ที่สะท้อนประเด็นการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็น
มนุษย์อย่างชัดเจน และเป็น เรื่องสั้นที่มีตัวละครเป็นคนชายขอบที่เป็นชนกลุ่มน้อยและแรงงานต่างด้าว
ที่อพยพเข้ามา เพื่อหวังพึ่งพิงและสร้างชีวิตใหม่ในประเทศไทย จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “อพยพ” เรื่อง
“โรงเรียนร้าง” เรื่อง “สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กะเรนนิ” เรื่อง “เขवाद้าสุดท้าย” ของ โถ่เรบอ เรื่อง “คล้ายว่า
จะเริ่มจากฝน” ของ จเด็จ กำจรเดช เรื่อง “คนขายโรตี แห่งศรีลังกา” ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เรื่อง “ฝั่ง
เมืองตระนอม (เมื่อเขมรพมมาแปญ เมาแดด)” ของ จำลอง พังชลจิตร เรื่อง “ลูกทวยโปรเจกต์” ของ องค์กร
บรรจุน เรื่อง “หญิงเผ่าบนภูเขาชรา” ของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล และเรื่อง “คอยรอก ของนทรี ศศิวิมล

ประวัติศาสตร์ของชาวไทยเชื้อสายมลายูใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความเป็นชายขอบของประวัติศาสตร์ของ ชาวไทยเชื้อสายมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มเกิดขึ้น
ภายหลังการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลาง อำนาจตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาที่รัฐอิสระปัตตานี กลายเป็นประเทศราช
ของสยามประเทศ และ มีพัฒนาการสืบทอดความคิดต่อเนื่องมาถึง สมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตน โกสินทร์
(ศรีศักร วัลลิโภดม, 2550) ชาวไทยเชื้อสายมลายูในสาม จังหวัดภาคใต้ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่คือลูกหลาน
ของ ขวาร์รัฐปัตตานี ในอดีต ปัตตานีเป็นหัวเมืองใหญ่ ทางตอนใต้ ที่ประวัติศาสตร์ชาติไทยบันทึกไว้เพียงว่า
คือรัฐหนึ่งภายใต้การปกครองของประเทศไทย แต่ข้อมูลที่สังคมไทยควรตระหนักรู้ มีมากกว่านั้น มากมายนัก รัฐ
ปัตตานีเป็นเมืองท่าเก่าแก่ เป็นส่วนหนึ่งของแคว้น ลังกาสูกะซึ่งเป็นเครือข่ายของ อาณาจักรศรีวิชัยที่มีอายุ
ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-14-15 ลงมามีปริมณฑลกว้างขวางครอบคลุม คาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะต่างๆ
ในประเทศ มาเลเซียและอินโดนีเซียในปัจจุบัน เป็นกลุ่มรัฐ ที่มีความสัมพันธ์กันทางการเมือง เศรษฐกิจ
และ สังคม โดยมีศูนย์กลางอำนาจเปลี่ยนแปลงไปตาม ความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเมือง ในแต่ละ ยุค
สมัย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2547)

กรอบความคิดใน การศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิง “ประวัติศาสตร์ แห่งชาติของไทย” ในระบบการศึกษาไทย
มีส่วน อย่างมาก ในการทำให้คนไทยเกิดความรู้สึก ดูแคลนความเป็นอื่นหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างไป จาก

ตนเองอดีตอันยิ่งใหญ่ของรัฐปัตตานีจึงถูก ลดทอนบทบาทลงในประวัติศาสตร์ ชาติไทย เป็น เพียงประเทศ ราชหนึ่งที่เคยอยู่ภายใต้การปกครอง ของรัฐไทยเท่านั้นการศึกษาประวัติศาสตร์ปัตตานีในภาษาไทยจนถึง ปัจจุบันมีไม่มากนัก แทบ ทั้งหมดอยู่ในกรอบของตรรกะทางภูมิศาสตร์ ดังกล่าวมาและอยู่ในกรอบของ มุมมองของเจ้า กรุงเทพฯ ส่วนด้านที่ไม่เข้ากรอบไม่ลงรอยกับ ประวัติศาสตร์แห่งชาติ ก็หลีกเลี่ยงหรือ มองข้ามไป เสียดภาพพจน์รวบยอด (trope) ของปัตตานีใน ประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทย คือ แยกประเทศ ราช ที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายภายในและชอบเป็น ขบถประวัติศาสตร์ปัตตานีที่เป็น “แขก” จึงเป็น ประวัติศาสตร์ลบบัญชีแกล่นตั้งแต่ต้น (ธงชัย วินิจจะกูล, 2545) มุมมองที่ขัดแย้งระหว่างรัฐกับ ท้องถิ่น ทำให้ ผู้ก่อความไม่สงบใช้แรงจูงใจทาง ประวัติศาสตร์สร้างแนวร่วมจากประชาชนในพื้นที่ได้ ขณะที่การเรียน ประวัติศาสตร์ของไทยเน้นเรื่องราว ที่บอกว่า “เรา” คืออย่างไร และ “คนอื่น” ไม่ใช่อะไร ในภาษาไทยจนถึงปัจจุบันมีไม่มากนัก แทบ ทั้งหมดอยู่ในกรอบของตรรกะทางภูมิศาสตร์ ดังกล่าวมาและ อยู่ในกรอบของมุมมองของเจ้า กรุงเทพฯ ส่วนด้านที่ไม่เข้ากรอบไม่ลงรอยกับ ประวัติศาสตร์แห่งชาติ ก็ หลีกเลี่ยงหรือมองข้ามไป เสียดภาพพจน์รวบยอด (trope) ของปัตตานีใน ประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทย คือ แยกประเทศราช ที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายภายในและชอบเป็น ขบถประวัติศาสตร์ปัตตานีที่เป็น “แขก” จึง เป็น ประวัติศาสตร์ลบบัญชีแกล่นตั้งแต่ต้น (ธงชัย วินิจจะกูล, 2545) มุมมองที่ขัดแย้งระหว่างรัฐกับ ท้องถิ่น ทำให้ผู้ก่อความไม่สงบใช้แรงจูงใจทาง ประวัติศาสตร์สร้างแนวร่วมจากประชาชนในพื้นที่ได้ ขณะที่การ เรียนประวัติศาสตร์ของไทยเน้นเรื่องราว ที่บอกว่า “เรา” คืออย่างไร และ “คนอื่น” ไม่ใช่อะไร

เป็นประวัติศาสตร์ด้านเดียวและไม่มีความชัดเจน พลังอำนาจของประวัติศาสตร์ขึ้นอยู่กับทำให้ ความหมาย ของผู้คนในอดีต ในเวลาที่พวกเขา คืบคลานต่อสู้เพื่อพิทักษ์สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องนิยามวิถี ชีวิตและอัตลักษณ์ ผู้คน ในปัตตานียังมีความทรงจำและสำนึกในประวัติศาสตร์ ที่ทรงพลังจนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ของคน ปัตตานี จึง “ขัดฝุ่น” เข้ากันไม่ได้กับประวัติศาสตร์ ที่ถูกกำหนดขึ้น โดยอำนาจรัฐ (ธงชัย วินิจจะกูล, 2548) ดังนั้นประชาชนควรเข้าใจในความแตกต่าง หลากหลาย และสามารถจัดการกับ ความขัดแย้ง ที่มีที่มาจากความแตกต่างนั้นได้การเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงเป็น เรื่อง จำเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ถูกครอบงำด้วย กรอบของประวัติศาสตร์แห่งชาติเพื่อความสามัคคี ผิ วเผินหรือเพื่อค้ำจุนชาติ ทำให้อัตถิที่ไม่ลงรอยกับ อุดมการณ์ของชนชั้นปกครองถูกบดบังจึงควร ถูกยกเลิก (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2547)

การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางของรัฐไทย โดยไม่ตระหนักถึงลักษณะทางสังคมอย่างถ่องแท้ การสร้างรัฐ ชาติไม่ได้ดำเนินไปตามกรอบแนว ความคิดของการสร้างรัฐชาติ (nation-state) ที่เป็นการสร้างรากฐานของ ความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ โดยมุ่งเน้นไปที่อธิปไตยแห่งรัฐ มีรัฐบาล บริหารประเทศ ประชาชนมี

เจตนารมณ์ร่วมกัน และ สิ้นสุดของความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ความเป็นรัฐชาติ จะประกอบไปด้วย ประวัติศาสตร์ ภาษา ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา และ ค่านิยมที่มีลักษณะร่วมกัน แต่ความเป็นรัฐชาติของไทย กลับไม่ปรากฏให้เห็น ซึ่งเป็นเพียงการสร้างรัฐ แต่ไม่ได้สร้างรัฐชาติ (nation-state) ขึ้นมาแต่อย่างใด เนื่องจากขาดความองค์ประกอบของความเป็น

รัฐชาติ และชนชั้นนำทุกยุคสมัยต่างใช้เครื่องมือ และกลไกทางการเมืองเข้าบีบบังคับและกดทับ ความแตกต่าง (difference) ความขัดแย้ง (Conflict) และกลุ่มทางเชื้อชาติ (radical groups) การสร้าง ชาตินิยม จึงเป็นที่มาของนโยบายการผสมกลมกลืน แบบบังคับให้ชนกลุ่มต่างๆ ต้องยอมรับวัฒนธรรม ของชาติไทย โดยใช้เครื่องมือทางวัฒนธรรมเข้ามา จักรเบียบ สร้างความเจริญก้าวหน้า และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้รัฐจึงใช้มาตรการทาง กฎหมายมาจำกัดสิทธิทางวัฒนธรรม และเสรีภาพ ในการแสดงออก ด้วยการใช้นโยบายรัฐนิยม และ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ถือเป็น การ ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของ ชาวไทยเชื้อสายมลายู และทำลายวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของความเป็น มลายู แม้ว่าความทันสมัยของรัฐจะเป็นเรื่องสำคัญ ก็ตาม แต่หากไม่สามารถยอมรับในความแตกต่าง และความหลากหลายทางอัตลักษณ์ ย่อมไม่สามารถ สร้างความเป็นรัฐชาติขึ้นมาได้ ซึ่งเป็นปัญหาทาง อัตลักษณ์และการเมืองที่ถูกกดทับมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน (พัชรี กล่อมเมือง, 2559)

ชาวไทยเชื้อสายมลายูในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้กับคำว่า “คนชายขอบ”

ชาวไทยเชื้อสายมลายูในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ในฐานะชนกลุ่มน้อยที่มีสถานะ ด้อยกว่าคนกลุ่มใหญ่ ในเกือบทุกแง่มุม ความเป็น คนชายขอบของชาวไทยเชื้อสายมลายูใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้น เพราะถูกปฏิเสธ โอกาสที่จะเข้าถึงตำแหน่งสำคัญและเป็น สัญลักษณ์ทางเศรษฐกิจ ศาสนา และอำนาจ ทาง การเมืองในสังคมใดๆ (สุริชัย หวันแก้ว, 2550) การถูกปฏิเสธและถูกกีดกันมาจากกระบวนการ สำคัญในการสร้างภาวะความเป็นชายขอบ คือ การสร้างความหมายในแง่ลบให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วนำมา ผูกติดเข้ากับอัตลักษณ์ของกลุ่มคนใน สังคม โดยการแยกข้อเท็จจริงและการกระทำออกจากความเป็น ตัวตนของคน อัตลักษณ์ชายขอบ จึงถูกสร้างและให้ความหมายโดยสังคมศูนย์กลาง ที่มีวิธีคิดแบบแยกขั้ว ที่ให้คุณค่าและอำนาจ แก่ชนกลุ่มใหญ่มากกว่าชนกลุ่มน้อย (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546)

การสร้างความหมายในแง่ลบให้กับชาวไทย เชื้อสายมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยนำมาผูกติดเข้ากับ อัตลักษณ์ซึ่งเป็นกระบวนการ ที่ทำให้กลายเป็นคนชายขอบ เห็นได้ชัดเจน ที่สุดในกรณีชาวไทยเชื้อสายมลายูในสามจังหวัด ภาคใต้ ความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้นยาวนานใน พื้นที่ชายแดนแห่งนี้คือภาพสะท้อน การขัดแย้ง และไม่ยอมจำนนต่ออำนาจที่ผลักไสให้ตกอยู่ในกลุ่ม คนชายขอบมาเป็นเวลายาวนานจากการ สถาปนา อำนาจความเป็นศูนย์กลางของรัฐไทยในบริบทแห่ง ยุคสมัยหนึ่งที่เกิดจากโครงสร้างวาทกรรมเชิง อำนาจที่แฝงอยู่ในแนวคิดทฤษฎีที่เน้นบูรณาการ และเอกภาพทางวัฒนธรรม ผ่านนโยบายนิยมแบบ เชื้อชาติเดียวและประเทศเดียว (one race one nation) ทำให้เกิดการรวมเอาคนที่มีอัตลักษณ์ ร่วมไว้เป็นพวก เดียวกัน และกีดกันคนบางกลุ่มที่มี ความแตกต่างให้กลายเป็นคนชายขอบเป็นการ แสดงให้เห็นถึงความ พยายามในการสร้างรัฐชาติ ที่มีผลต่อการสร้าง “ชาตินิยม” (nationalism) ทำให้ วัฒนธรรมของชนชาวไทย เชื้อสายมลายูในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้สูญสลายจนกระทั่งกลมกลืน ไปกับวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ นอกจากนี้ ยังไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจถูกมองว่า เป็นภัยต่อ ความมั่นคงของชาติ ยิ่งทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และมีอคติต่อชาวไทยเชื้อสายมลายูในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้มากยิ่งขึ้น ซึ่งคนกลุ่มใหญ่ก็จะ พยายามผลักความเป็นชายขอบให้กับคนกลุ่มนี้ มากกว่าเดิม

สรุป

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการสร้างรัฐชาติ ที่รัฐไทยรวมศูนย์กลางอำนาจ เริ่มสร้างภาพของ ความเป็นคนอื่น (the otherness) ให้กับคนในชาติ ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายมลายูในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้กลายเป็น “คนชายขอบ” ทั้งๆ ที่พวกเขาต่างก็เป็นพลเมืองร่วมชาติเดียวกันตราบ ใดที่สังคมไทยยังยึดอยู่กับกรอบ ความคิดเรื่อง “ความแตกต่าง” ว่าเป็นภัยคุกคามและมอง “ความ เหมือนกัน” เป็นเรื่องเอกภาพความสามัคคี และ ความเป็นปึกแผ่น ซึ่งในยุคสมัยปัจจุบันความแตกต่าง หลากหลาย จะเป็นภาพหลักมากกว่าภาพของ ความเหมือนกันที่สังคมไทยพยายามตอกย้ำมา โดยตลอดกรอบคิดแบบที่เป็นอยู่ไม่อาจสร้างความ สงบสุข ในสังคมได้ทัศนคติและการรับรู้ที่แบ่งแยก เขา-เราเป็นปัจจัยที่มีพลังมหาศาลในการเคลื่อน กงล้อ ประวัติศาสตร์ที่ทำให้การติดอยู่กับความเป็น คนชายขอบของคนที่ไม่ต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่อย่าง ชาวไทย เชื้อสายมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องดำรงอยู่ต่อไป

ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเบียดผลักดันที่แตกต่างจากวิถีกระแสหลัก ให้จำกัดอยู่ในพื้นที่ของ “คนชายขอบ” ที่วางอยู่บนฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ และเคารพ “ความเป็นอื่นไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทย ปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัด ชายแดนใต้จะหมดไปเมื่อผู้คนในสังคมไทย “มีจินตนาการถึงชุมชนชาติของตนชนิดที่เปิดพื้นที่ให้กับแผ่นดินและผู้คน ซึ่งดำรงอยู่และก่อกำเนิด มาจากจินตนาการที่ต่างออกไป ดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีเสมอกัน” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2551)

ท้ายที่สุดนี้ แม้การบริหารจัดการ สังคม พหุวัฒนธรรมตลอดจนการจัดปัญหาความขัดแย้ง ที่สืบเนื่องจากความแตกต่างหลากหลายทาง เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมถือเป็นเรื่องยาก และต้องอาศัยระยะเวลา ยาวนานใน การปลูกฝัง ให้คนในสังคมเกิดการรับรู้ และปรับเปลี่ยนความคิด ตลอดจนยอมรับ ความแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะใน สังคมไทยที่คนส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นใน ความเป็นเอกภาพความเป็นหนึ่งเดียวทาง วัฒนธรรมเสมอมา แต่ถึงกระนั้นสิ่งเหล่านี้ ก็ถือเป็นแนวคิดที่สำคัญและจำเป็นที่รัฐควรส่งเสริม ให้คนทุกคนตระหนักว่าสังคมไทยมีความแตกต่าง หลากหลาย ทางวัฒนธรรม อันถือว่าเป็นความคิด พื้นฐานของคนในสังคม ที่ขึ้นชื่อว่าเป็น “สังคม ประชาธิปไตย” ที่จะต้องยอมรับเข้าใจ เคารพ และ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน แม้ความคิดและความเชื่อ จะแตกต่างกัน ก็ตาม ซึ่งผู้เขียนเชื่อเป็นอย่างยิ่ง ว่าหาก ทุกคนสามารถตระหนักและปรับเปลี่ยน ทศนคติดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สังคมจะปราศจาก ปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากความแตกต่าง หลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

อ้างอิง

บทนำ ภาพสะท้อนความเป็นอื่นของคนชายขอบในรวม. (n.d.). ThaiJO. Retrieved March 1, 2023, from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/wiwitwannasan/article/download/192737/137072/596219>

คนชายขอบ: ชาวไทยเชื้อสายมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ *Ma*. (n.d.). ThaiJo. Retrieved March 1, 2023, from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/bkkthon/article/download/209511/156357/770323>